

I. Економічна теорія

УДК 330.101:338.22 (477)

*О. М. Москаленко, к.е.н., доцент,
докторант кафедри політичної економії
обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ФОРМУВАННЯ ТЕОРІЇ ВИПЕРЕДЖАЮЧОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК ПРОЯВ ЕВОЛЮЦІЇ ОБ'ЄКТИВНИХ ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена обґрунтуванню вихідних передумов і необхідності формування теорії випереджаючого економічного розвитку в результаті еволюції об'єктивних потреб суспільства. На основі вимог до структури наукових теорій запропоновані її власні та допоміжні основи, такі як методологічні, прототеоретичні, логічні та філософські. Предметом дослідження виступає випереджаючий економічний розвиток як об'єктивний процес. Доведено практичну значущість і сутність випереджаючого економічного розвитку. Результати даного дослідження доповнюють теорію економічного розвитку, сприяють розширенню прогностичного інструментарію та виконанню позитивної функції сучасної економічної теорії.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: теорія випереджаючого економічного розвитку, прототеоретичні основи, методологічні основи, модель, еволюція, потреби сучасного суспільства.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена обоснованию исходных предположений и необходимости формирования теории опережающего экономического развития в результате эволюции объективных потребностей общества. На основе требований к структуре научных теорий предложены ее собственные и вспомогательные основания, такие как методологические, прототеоретические, логические и философские. Предметом исследования выступает опережающее экономическое развитие как объективный процесс. Доказано практическую значимость и сущность опережающего экономического развития. Результаты данного исследования дополняют теорию экономического развития, способствуют расширению прогностического инструментария и выполнению позитивной функции современной экономической теории.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: теория опережающего экономического развития, прототеоретические основания, методологические основания, модель, эволюция, потребности современного общества.

ANNOTATION. The article is devoted to the justification of initial assumptions and necessity of foundation the theory of outstripping economic development as a result of society's objective needs evolution. On the basis of the requirements for the structure of scientific theories the author offered own and supporting grounds of the theory of outstripping economic development, such as methodological, proto-theoretical, logical and philosophical ones. The object of the research is the outstripping economic development as an objective process. It has proved the practical significance and essentiality of outstripping economic development. Results of the research supplement the theory of economic development, promote the expansion of predictive tools and implementation of positive function of modern economic theory.

KEY-WORDS: outstripping economic development, theory of outstripping economic development, proto-theoretical grounds, methodological grounds, model, evolution, needs of contemporary society.

Постановка проблеми. Логіка економічного розвитку є, на наш погляд, дуже складною. Упродовж еволюції людства змінювалась суспільна свідомість щодо процесу соціально-економічного розвитку як явища в формі невідворотного довгострокового зростання, що генерується удосконаленням виробничих сил, які, у свою чергу, здійснюють революційний вплив на інституціональну структуру суспільства. Однак, прогресивне трактування суспільством і людиною економіко-історичного процесу сформувалось не відразу, а стало досягненням тільки Нового часу. Прогресивне пожвавлення соціально-економічного оптимізму чітко простежується в роботах релігійного філософа Фоми Аквінського. Його думка соціологічного толку сприяла «перетворенню» людини в рушійну силу соціально-економічного розвитку із впровадженням у свідомість людства тези «знати, щоб вірити», на противагу ключовій ідеї патристики «віра вище розуму» [9, с. 416].

Аналіз досліджень і публікацій. Сутнісне наповнення явища соціально-економічний розвиток у розрізі таких підходів, як циклічно-хвильовий, регрес і прогрес, комплексно проаналізував у своїй праці «Стратегии модернизации в мировой экономике» (2013) російський учений О. Мальцев [6, с. 10—38]. За проведе-

ним ним логіко-історичним аналізом економічний розвиток в історичній ретроспективі та еволюції суспільної свідомості щодо неї постає в сценарній формі песимістичного і оптимістичного представлення суспільного та індивідуального та розуміння людиною себе в універсуумі. Логіка циклічно-хвильового підходу економічного розвитку, представниками якого були Платон (428—348 pp. до н.е.), Аристотель (384—322 pp. до н.е.), Н. Макіавеллі (1469—1527 pp.), Дж. Віко (1668—1744 pp.), Т. Мальтус (1766—1834 pp.), Г. Рюккерт (1823—1875 pp.), О. Шпенглер (1880—1936 pp.) та інші, зводилась до постулату екзистенціальної статичності буття, яке трансформувалось у принциповий висновок про розвиток як процес, що не видозмінює субстанціональні основи світобудови. Послідовна зміна періодів піднесення і падіння в кінцевому розумінні означає «гру з нульовою сумою», коли соціум здійснює еволюційний кругообіг і повертається до висхідної точки. Прогресивний підхід до логіки соціально-економічного розвитку як процесу, що пов'язаний з його інтерпретацією мислителями і вченими (Августин (354—430 pp.), Аквінат (1225—1274 pp.), Ф. Бекон (1561—1626 pp.), Т. Гоббс (1599—1679 pp.), Р. Декарт (1596—1650 pp.), Д. Юм (1711—1776 pp.), Ж. Тюрго (1727—1781 pp.), Ж.-А. Кондорсе (1743—1794 pp.), Дж. С. Мілль (1806—1873 pp.), К. Маркс (1818—1883 pp.), А. Гершенкрон (1904—1978 pp.), У. Ростю (1916—2003 pp.), Д. Белл (1919—2011 pp.), О. Тоффлер (н. 1928 р.) у формі неухильного сходження від помилки до істини, заснований на зростанні людських потреб і ускладненні всіх сторін суспільного життя. Антропоцентричний характер концепція економічного розвитку набула в процесі емпіричного опробування та оцінки результатів людської діяльності в епоху Ренесансу і прийняла масовий характер у Новий час. Розвиток набув форми неухильного руху вперед, а індивід отримав право перетворювати природу на свій розсуд. У значній мірі прискорений економічний розвиток і темпи економічного зростання Західної Європи, що поклато початок перетворенню прогресивного підходу (розуміння) логіки процесу соціально-економічного розвитку, як панівної думки, зобов'язані кількісному та якісному зростанню знань.

Методологічним базисом гуманітарного дискурсу 1950—1970-х pp. стало оптимістичне бачення майбутнього людства. Визначальний внесок у зародження даної концепції здійснили Р. Арон, Д. Белл, Е. Домар, К. Кларк, У. Ростю, Р. Солоу,

У. Тоффлер, Р. Харрод та ін. Ключовою ідеєю даної економічної думки став технологічний детермінізм, що передбачав мобілізаційну стратегію девелопменталізму, засновану на активній позиції держави і мобілізованого суспільства в напрямку розвитку для переходу в постіндустріальну епоху.

Цілі статті полягають в ідентифікації причин формування теорії випереджаючого економічного розвитку, як системи знань, що описує та пояснює економічні процеси проривного характеру в економічній історії успішних економік, виявляє закономірності їх функціонування та розвитку, та є проявом еволюції об'єктивних потреб світового суспільства на сучасному етапі, а також в обґрунтуванні власних і допоміжних основ даної наукової теорії.

Виклад основних результатів дослідження. Однак людиноцентрична парадигма некласичної науки виникла не одразу, а стала завершеною ключовою ознакою постнекласичної науки в останній третині ХХ і на початку ХХІ ст. Після другої світової війни панував технологічний детермінізм. Ми можемо відмітити наявність локальних осередків науки щодо звернення до людини як суб'єкта і кінцевої мети економічного розвитку, що можна прослідкувати в футурологічних концепціях. Однак цьому передував процес цільової індустріалізації, нарощення військової могутності, становлення моделі масового споживання як форми задоволення матеріальних потреб світового суспільства.

Однак наприкінці ХХ—на початку ХХІ ст. концепція технологічного детермінізму змістилася в площину песимістичного бачення майбутнього і необхідності пошуку альтернативних варіантів розвитку людства. З нашої точки зору причини подібних парадигмальних зрушень слід шукати в змінах конфігурації міжнародної економічної системи, коли за межами розпаду біполярної системи, відбулося переміщення центрів ефективності світового господарства, відносного багатства та економічної впливовості із Заходу на Схід, що набуло з 2000-х рр. стійкого характеру.

Помічаючи особливості сучасного соціально-економічного розвитку, економічна теорія рефлексує процеси, що протікають у суспільстві, чому зобов'язана поява теорії економічного розвитку, теорії «нового» зростання, теорій інституційно-еволюційного напрямку. Відбувається якісна трансформація потреб світового суспільства, в умовах ускладнення всієї системи світогосподар-

ських зв'язків, взаємин держав, зміни характеру міжнародної конкуренції та способах її ведення, постійно зростаючої нерівномірності розвитку, як між країнами, так і всередині самих країн, і безлічі інших чинників економічного і цивілізаційного характеру. Таким чином, сучасна людина детермінує новий техніко-економічний спосіб виробництва, який визначає і формує нові потреби, що виникають на випередження, — духовні, інтелектуальні, фізіологічні (наприклад, потенціал здоров'я), — тобто вимоги до якості і рівня життя, а також до навколишньому середовищу проживання. Змінюється спосіб життя людини, виникає новий образ суспільства з підвищеною інтелектуальною активністю, який за типом можна віднести до інноваційного суспільства, постіндустріального суспільства та ряду інших типів суспільств з футурологічної точки зору. Тому виникнення теорії випереджаючого економічного розвитку можна вважати логічним продовженням теорії економічного розвитку, теорії інноваційної і теорії інформаційної економіки.

У наш час очевидною основою розвитку суспільства стає *зростання вільного часу*, а виробництво в результаті його автоматизації більше не потребує масової робочої сили. Наука і технології заміщують працю робітників, що сприяє розвитку процесу усупільнення знань та інформації. Як наслідок, однією із *потреб сучасного світового суспільства* стає *потреба у свободі особистості*, у певному розмірі та обсязі, що надається соціумом для *нарощування її суспільно корисних здібностей*. *Свобода*, таким чином, *виступає критерієм суспільного прогресу*. Відповідно міра розвитку господарського укладу, рівень його технологічної відповідності світовому рівню, буде визначатися рівнем створених у ньому умов для вдосконалення особистості.

Протиріччя в системі людина-капітал, як зазначають російські вчені О. Бузгалін та А. Колганов, сприяють тому, що капітал викликає до життя дві суспільні сили, які не можуть до кінця змістовно собі підкорити, а саме: *усупільнення*, яке проявляється в матеріальному виробництві, і масову творчу діяльність у креатосфері. Ці обидві суспільні сили вимагають вирішення двох «надзадач» майбутнього суспільства — *плановірності виробництва і звільнення праці* [13, с. 110]. Цей імператив дозволяє нам сформулювати зміст ще однієї стратегічної потреби світового суспільства: *потреба в плановірності та збалансованості виробництва*, за умови створення можливостей для соціально-престижної тво-

рчої діяльності людини в рамках корпорації та участі у власності корпорації.

Потреби світового суспільства в їх ціннісній інтерпретації носять довгостроковий цільовий характер і можуть бути задані у формі економічних інваріантів для забезпечення деякої прогнозованості трансформацій в економічній системі з метою їх забезпечення. Цільовою потребою світового суспільства стає *досягнення добробуту людини, розвиток її в праці, зростання вільного часу*. Рівень диференціації населення за рівнем доходів повинен зберігатися як механізм стимулювання висококваліфікованої, інтелектуальної (творчої), ефективної праці, і повинен обумовлюватися відмінностями в здібностях людей та інтенсивністю використання цих здібностей.

Не менш важливою потребою сучасного світового суспільства, що витікає із попередньої, є досягнення не тільки раціонального рівня споживання, як міри задоволення потреб людини для забезпечення можливостей реалізації її інноваційного потенціалу, а також *досягнення якості та структури реального споживання*, що відіграють важливу роль у досягненні добробуту людини, а також соціальної орієнтації економіки та моделі випереджаючого економічного розвитку. *Випереджаючий економічний розвиток стає можливим лише в умовах забезпечення раціональних людських потреб, коли з'являється сенс далі розвивати науку і культуру, в суспільстві загального добробуту*. Лише по мірі досягнення даного рівня раціонального реального споживання стає можливим *змінити структуру споживання*, здійснити перехід до випереджаючого розвитку більш просунутої групи споживчого бюджету, із пріоритетним споживанням технічно складних товарів.

Не менш актуальною постає *потреба перетворення трудової діяльності в сферу розвитку людини, тобто потреба в моделі економіки для людини*. Засобами реалізації виступатимуть вирішенні завдання охорони праці та створення гідних для людини умов трудової діяльності та умов реалізації інтелектуальних здібностей. Естетизація праці, її інтелектуалізація стає можливою по мірі просування до постіндустріальних технологій, що визначатимуть можності випереджаючого економічного розвитку.

Чи існує практична потреба в теорії випереджаючого економічного розвитку? Наші дослідження дозволили нам прийти до такого висновку, що існує потреба в принципово іншому підході, напрямку теоретичної економічної думки, у новій теорії, яка

буде здатна дослідити, вивчити і описати економічну дійсність менш успішних економік, визначити ключові закономірності їх розвитку, особливості інституціонального середовища і виробити адекватні їх потребам і можливостям практичні рекомендації. У цьому зв'язку виникнення теорії випереджаючого розвитку, на наш погляд, є закономірним результатом постіндустріального розвитку і об'єктивною необхідністю сучасного світового суспільства в системі координат еволюційного розвитку потреб людини, її творчого потенціалу, креативності.

Сучасна економічна теорія, у метапарадигмальних координатах концепції теоретичного знання постнекласичної науки [11, с. 5—13], має свій методологічний інструментарій, який полягає не в протиставленні, а в деякому уточненні, синтезі, інтегруванні класики і некласики. Основним предметом дослідження постнекласичної науки стають надскладні, нерівноважні й еволюційні системи, а її об'єктом, як зазначають учені [3, с. 206—210; 7, с. 178], — *надскладні людиновимірні системи універсального типу, на протипаву простим, стійким і природним суспільним системам класичної науки і складним, нестійким, невизначеним системам у некласичній*. У межах сучасної економічної теорії, як постнекласичної науки, яка наділена синтезуючим методологічним потенціалом, таким чином, виникають передумови для формування нового теоретичного простору, що охоплює як розроблені, апробовані теорії, і неоформлені ідеї та гіпотези, що зароджуються, прообрази нових теорій, і упущення, вузькі місця, конфігурація яких окреслює шляхи і сфери можливого нового наукового пошуку.

У цьому зв'язку побудова та обґрунтування теорії випереджаючого економічного розвитку, в рамках нового теоретичного простору постнекласичної економічної науки, можна почати з визначення її власних (внутрішніх) і допоміжних (методологічних, логічних, прототеоретичних і філософських) основ. Прототеоретичними основами, якими є теорії, що використовуватимуться в якості базису теорії випереджаючого економічного розвитку, на наш погляд, повинні виступати такі економічні теорії, як: теорія економічного розвитку, теорії довгострокових циклів, теорії інноваційної економіки, неонституціональна теорія, інші теорії інституційно-еволюційного напрямку, теорія «нового» зростання як неокласична теорія. Назва, яку ми пропонуємо для даної теорії, — *теорія випереджаючого економічного розвитку*, —

зумовлює її зміст, логіку узагальнення досвіду, предмет, напрямки економічного аналізу, господарську практику і порядок, функції, а також методологічний інструментарій і підхід до відображення закономірностей розвитку економіки і суспільства, розуміння природи і характеру їх (економіки і суспільства) власної трансформації, а також якісної зміни цілей розвитку і цінностей світогляду людства на сучасному етапі.

Тлумачити випереджаючий розвиток, як процес можна, як мінімум, у вузькому і широкому розумінні. *По-перше*, як характеристику результатів економічної політики особливо успішних в економічному відношенні країн. *По-друге*, як інституціональну форму існування конкурентної економіки для країн, що намагаються не стільки наздогнати, а, перш за все, випередити економічно успішні країни в розумінні субстанціональних причин трансформації природи і закономірностей економічного розвитку на довгострокову перспективу, пріоритетних напрямів розвитку сфер науки, освіти, технологій, соціальних інститутів, механізмів державного управління, способів ефективної взаємодії держави і людини (не тільки як економічного агента, а як інноваційного індивіда, креативної особистості), держави і бізнесу, індивіда і бізнесу, способах ведення конкуренції на інших принципах і критеріях, а також механізмі реалізації в практичній економічній політиці логіки і змісту випереджаючого розвитку. Процес «організації» випереджаючого економічного розвитку стає можливим в умовах уточнення та наукового обґрунтування країнами цілей довгострокового розвитку.

Наші пошуки *методологічних і прототеоретчних основ* теорії випереджаючого економічного розвитку, адекватних виконанню нею позитивної функції щодо реалізації потреб сучасного світового суспільства, привели нас до низки економічних теорій. Це такі сучасні економічні теорії, як: 1) гетеродоксальний напрям: а) в рамках теорії циклів розвитку — теорія техніко-економічної парадигми (або теорія Великого вибуху) Карлоти Перес; теорія збігу обставин розвитку Гжегожа Колодко [4, с. 136—137]; теорія інноваційної економіки, теорія інформаційної економіки; б) у межах неінституціонального напрямку економічної думки: теорія економічної політики (теорія суспільного вибору) Джеймса Б'юкенена і Джеффри Бреннана і теорія динамічної ефективності Уерта де Сото Х. (австрійська школа), 2) ортодоксальний напрям: теорії «нового» зростання Роберта Лукаса [10, р. 1002—1037],

Пола Ромера; теорія людського капіталу Гаррі Беккера [2, р. 257—298].

Таким чином, наполягаємо на тому, що зазначені теорії складають *прототеоретичні основи теорії випереджаючого економічного розвитку*. Даними теоріями, на наш погляд, створена система економічного знання, яка:

— описує і пояснює природу, характер закономірностей, закони економічного розвитку сучасного суспільства, модель поведінки людини;

— обґрунтовує причини нерівномірності (асиметрії) економічного розвитку між країнами світу;

— доводить пріоритетну роль і значення науково-технічного прогресу для майбутнього людства, способу становлення наднового високотехнологічного способу виробництва та ін.

Відповідно *методологічні основи теорії випереджаючого економічного розвитку*, методи її дослідження, беруть початок у широкій сукупності її прототеоретичних підстав, і є певним інтегративним методологічним інструментарієм теорій еволюційно-інституційного та неокласичного напрямів, які визначають межі побудови теоретичної моделі випереджаючого економічного розвитку.

Особливо важливу науковою теорією, як нам вбачається, та яка може виступити методологічними і прототеоретичними основами теорії випереджаючого економічного розвитку, що має істотний, логічний і філософський потенціал допоміжних підстав теорії, є неінституціоналізм. Найяскравішими представниками неінституціоналізму є Дж. Б'юкенен, Дж. Бреннан, Дж. Кеннет Гелбрейт, Рональд Коуз, Д. Норт та ін. Оскільки неінституціоналізм центральною проблемою вважає соціальні інститути, тобто має місце динамічний підхід до аналізу сутності економічних відносин у їх розвитку та еволюції [12], що, на наш погляд, виступає важливим методом аналізу трансформації цих відносин і формування нових їх форм, адекватних потребам випереджаючого розвитку. Інклюзивність неінституціональної теорії, її відкритість до сприйняття інформації з інших суспільних наук, визначають її методологічні можливості для виконання нею нормативної функції — вироблення рекомендацій для економічної практики в системі інструментарію інституційно-компаративного аналізу. Поєднання в рамках неінституціоналізму методологічного інструментарію неокласики і власної методологічної

бази, розширення предмета дослідження на інституціональному, організаційному та індивідуальному рівнях і багато інших методологічних ініціатив у їх різноманітності роблять дану теорію зручною для пояснення субстанціональних причин і ключових факторів, характеру об'єктивності та невідворотності випереджаючого економічного розвитку.

Випереджаючий розвиток не тільки необхідно, але й неможливо розглядати за межами системного процесу, а саме інституціональних, організаційних та індивідуальних відносин в економічній системі [8, с. 41—48]. Оскільки поняття «система» (грец. *systema* — ціле, що складається з частин) — це порядок, обумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь і, одночасно, це сукупність методів, прийомів, правил здійснення чогось, наприклад, система взаємовідносин економічних агентів у моделі випереджаючого розвитку, то неінституціоналізм можна розглядати як інструмент аналізу механізму функціонування випереджаючого економічного розвитку, за допомогою якого розкривається його господарський лад і зміст взаємозв'язків соціальних інститутів, а також визначається сукупність методів і прийомів, формальних і неформальних правил функціонування сучасної економічної системи.

Висновки з проведеного дослідження. Еволюція сучасних потреб світового суспільства в моделях економічних систем з різним рівнем ефективності, ускладнення змісту соціально-економічних процесів у глобальних масштабах, умови нестабільності світових товарного і фінансового ринків, чинять вплив на рефлексивні начала економічної науки та визначають необхідність у новій теорії економічного розвитку, якою, на наш погляд, повинна стати теорія випереджаючого економічного розвитку. Усе зазначене дозволяє нам обґрунтувати нормативний і позитивний аспекти даної нової економічної теорії. *Нормативний аспект* теорії випереджаючого економічного розвитку полягає у виведенні концепцій, концептуальних підходів, як основи для побудови нової моделі економічного розвитку країн. *Позитивний аспект* випереджаючого економічного розвитку виявляється в широкому сенсі його тлумачення, як процесу забезпечення нової якості життя людини, функціонування держави і діяльності бізнес-структур у їх взаємодії, компліментарності та суперечливості існування, з точки зору постановки цілей.

Перспективами подальших наукових досліджень у цьому напрямку є доведення прогностичної функції теорії випереджаючого економічного розвитку, її методологічної спроможності щодо пояснення сукупності фактів про випереджаючий розвиток в економічній історії, їх опис, розкриття закономірностей їх функціонування та обґрунтування положень теорії загалом.

Література

1. *Бузгалин А. В.* В поисках будущего России: «Экономика для человека» или Стратегия опережающего развития. — III. Том 16. Российские модернизации: диагнозы и прогнозы / Бузгалин А. В. Колганов А. И / Под общ. ред. А. В. Бузгалина, Р. Крумма. — М.: ЛЕНАНД, 2011. — С. 297—352.

2. *Becker, G., and N. Tomes* (1986): «Human Capital and the Rise and Fall of Families,» [Electronic resources] // *Journal of Labor Economics*. — 4(3). — S1-S39. — P. 257—298. — Mode of access: <http://www.nber.org/chapters/c11237.pdf>.

3. *Завгородняя Е. А.* О методологических основаниях исследования устойчивого развития глобальной человекообразной системы / Завгородняя Е. А., Тарасевич В. Н. // *Механізм регулювання економіки*. — 2008. — № 3. — Т.2. — С. 206—218.

4. *Колодко Гжегож.* Глобализация, трансформация, кризис — что дальше? / Колодко Гжегож В. — М.: Магистр, 2011. — 176 с.

5. *Лукас Р. Э.* Лекции по экономическому росту / Р. Э. Лукас / Пер. с англ. Д. Шестакова. — М.: Изд-во Института Гайдара, 2013. — С. 103—107.

6. *Мальцев Ал. А.* Стратегии модернизации в мировой экономической практике [Текст] : [монография] / Ал. А. Мальцев; [отв. ред. В. С. Бочко]; М-во образования и науки РФ, Урал. гос. экон. ун-т. — Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2013. — 216 с. — С. 10—38.

7. *Маслов А. О.* Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення : монографія / О. А. Маслов. — К.: Аграр Медіа Груп, 2012. — С. 165—184.

8. *Москаленко О. М.* Випереджаючий економічний розвиток у системі стратегічних потреб світового суспільства / Москаленко О. М // *Вчені записки: збірник наукових праць*. — К.: КНЕУ, 2012. — Вип. 14. — Ч. 1. — С.41—48.

9. *Никулина Н. Н.* Истоки идеи прогресса в творческом наследии европейских мыслителей Античности и Средневековья / Н. Н. Никулина // *Вестник МГТУ*. — 2011. — Т.14. — № 2. — С. 416.

10. *Romer, Paul M. (1986)*. Increasing Returns and Long-Run Growth [Electronic resources] // Journal of Political Economy. — Vol. 94. — No. 5. — P. 1002—1037. — Mode of access:

<http://pages.stern.nyu.edu/~promer/IncreasingReturns.pdf>.

11. *Степин В. С.* У истоков современной философии науки / В. С. Степин // Вопросы философии. — 2004. — № 1. — С. 5—13.

12. *Сухарев О. С.* Методология и возможности экономической науки : Монография / О. С. Сухарев. — М.: КУРС: ИНФРА-М, 2013 — 368 с.

13. Человек и экономика: справедливость и базисная демократия против тоталитаризма рынка и капитала / Моск. фин.-юр. акад. [и др.; под общ. ред. А. В. Бузгалина и М. И. Воейкова; ред. кол.: А. В. Бузгалин и др.]. — М.: Экономика, 2011. — 556 с. — (Библиотека журнала «Альтернативы»). — С. 110.

Статтю подано до редакції 29.04.13 р.

УДК: 330.101:339

*Кириленко Л. М., к.е.н., доцент,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕФОРМ: ЕВОЛЮЦІЯ І НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена проблемам теорії реформ і визначенню раціональних стратегій перетворення різних інституцій у тих або тих конкретних обставинах. Проведено аналіз принципів реформування та інституційних змін, шляхи та суперечності трансплантації (запозичення) інституцій з більш передового інституційного середовища.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена проблемам теории реформ и определению рациональных стратегий преобразований разных институтов в тех или иных конкретных условиях. Проведен анализ принципов реформирования и институциональных перемен, путей и противоречий их трансплантации (заимствования) из более передовой институциональной среды.

ANNOTATION. The article is sanctified to the problems of theory of reforms and determination of rational strategies of transformation of different institutes in those or other concrete circumstances. The